

Dragan Damjanović, *Župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije i sakralna baština župe Molve*, Leykam international, Zagreb 2010., 318 str.

Knjiga *Župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije i sakralna baština župe Molve* izdana je u sklopu biblioteke Monografije iz povijesti umjetnosti te se sastoji od *Predgovora* (9-10), *Uvoda* (11-13) i pet poglavlja, iza kojih slijede kao dodaci *Popis župnika i administratora molvarske župe od kraja 17. stoljeća do danas* (183-187), *Bilješke* (187-209), *Prijepisi izvornih dokumenata* (211-271), *Literatura* (273-278), *Arhivski izvori s popisom kratica korištenih u fusnotama u tekstu* (279-280) te *Bilješka o autoru* (311) i *Kazalo osobnih imena* (313-318). Osim navedenog, knjiga sadrži i sažetke na hrvatskom, engleskom, njemačkom, talijanskom i latinskom jeziku (281-310). Strukturalno se svako poglavlje dijeli na nekoliko daljnjih potpoglavlja.

U prvom poglavlju autor daje pregled povijesti župe i mjesta Molve od srednjeg vijeka pa do sredine 19. stoljeća (15-35). U njemu autor donosi istraživanja vezana uz dataciju nastanka kao i tijek razvitka mjesta. Kontekst razvitka župe i mjesta stavlja u povijesne okolnosti koje su tada vladale u Podravini, od pustošenja Osmanlija pa do postturskog vremena, odnosno mira u Srijemskim Karlovcima 1699. godine, kada to područje ulazi u sastav Vojne krajine. Osim razvoja mjesta, autor opisuje i razvoj crkve, kako je teklo njezino nadograđivanje i koji se sve župnici spominju u navedenom razdoblju. Tu posebno ističe župnika Ivana Balogovića iz 18. stoljeća za čijeg su se vremena Molve počele pretvarati u važno hodočasničko središte. U ovom poglavlju autor navodi i opisuje skulpture i oltare u crkvi, stavljajući poseban naglasak na gotičku skulpturu Majke Božje Molvarske i kapelu svetog Josipa.

Iz drugog poglavlja saznajemo kako je teкао tijekom gradnje nove crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije u Molvama koja se odvijala od 1855. pa do 1862. godine te koja je bila njezina prvotna oprema (37-93). Pripreme za gradnju nove crkve započele su krajem tridesetih godina 19. stoljeća iz razloga što je stara crkva postala premalom za mnogobrojne župljane, dok je gradnja zapravo, zbog niza povijesnih okolnosti, započela 1855. godine. U ovom poglavlju autor opisuje i životni put pukovnika Ignaca Čivića pl. Rohrskog, koji je bio glavni pokrovitelj nove molvanske crkve. Priložena je i biografija Franje Kleina, jednog od naših najvažnijih arhitekata druge polovice 19. stoljeća koji je, osim što je ostavio traga u Varaždinsko-đurđevačkoj pukovnici, projektirao je i crkvu kojom se bavi autor u ovoj knjizi. Tu je i detaljno opisao izgled crkve i arhitektonska rješenja koja su primijenjena prilikom gradnje. Ipak, budući da Kleinov projekt molvanske crkve nije sačuvan, ne može se sa sigurnošću tvrditi je li izvedeno stanje crkve u potpunosti njegovo djelo. Autor spominje i Kleinove nasljednike Josefa Holzheima i Franza Stanzera te ne isključuje mogućnost da su oni učinili određene promjene na Kleinovu projektu. Ovo poglavlje sadrži i kronologiju gradnje crkve: prvu fazu gradnje crkve 1855.–1859. godine, zatim poteškoće koje su uzrokovale zastoje u gradnji 1859.–1860. te završetak arhitektonskih radova i blagoslov crkve 1862. godine. Opisan je i zanimljiv način financiranja gradnje, te se opisuje veličina završene crkve. Nakon završetka gradnje uslijedilo je opremanje, oslikavanje i uređenje crkve, što je također opisano u ovom poglavlju. Za kraj ovog poglavlja autor opisuje razvoj crkve i župe za vrijeme župnika Marka Horvata, koji je proveo u Molvama punih petnaest godina, počevši od 1866. godine. Za njegovo vrijeme gradi se novi župni dvor i gospodarske zgrade oko njega, a uređuje se i plato oko crkve. Za njegova službovanja jača i hrvatska nacionalna svijest te on prestaje pisati spomenice na latinskom jeziku i počinje ih pisati na hrvatskom

jeziku. Zahvaljujući njemu, utemeljeno je i središte upravne općine 1871., koje je opstalo sve do 1877. godine.

Unutrašnje uređenje župne crkve u Molvama za vrijeme župnika Blaža Tomašića (1881.–1921.) naslov je trećeg poglavlja knjige (95-143) u kojemu se, kako govori i naslov, opisuje razvoj crkve za vrijeme župnika Blaža Tomašića, svećenika koji je službovao u Molvama punih četrdeset godina, počevši od 1881. godine. Za njegova djelovanja crkva je u potpunosti preuređena te je poprimila interijer kasnoga historizma. Međutim, osim župnikovih zasluga koje autor navodi, interesantni su i njegovi sukobi s mještanima koji su ga pratili tijekom službovanja. Jedna od njegovih važnijih zasluga bila je ta što je pokrenuo cjelokupno oslikavanje crkve. Autor je u ovom poglavlju detaljno opisao kako je tekao tijek oslikavanja koji je župnik dogovorio sa slikarom Markom Antoninijem i kakvim je sve freskama navedeni slikar oslikao crkvu. Tomašićevo djelo bila je i nabava postaja križnog puta koji je kupio u Münchenu kod Franza Krombacha, a koji je izrađen po kompozicijama bečkog slikara Jozefa Führicha. Autor u ovom poglavlju opisuje i koje je sve novitete župnik Tomašić ostvario: nabavio je novi glavni oltar od poznatog kipara u Austro-Ugarskoj Monarhiji Ferdinanda Stuflessera, a zatim i pobočne oltare te ostatak crkvenog inventara (propovjedaonice, novi vitraji, orgulje i ispovjedaonice).

O važnosti župnika Tomašića za Molve svjedoči i iduće poglavlje ove knjige u kojem autor opisuje gradnju kapelice Blažene Djevice Marije (Majke Božje Molvanske), koja je izgrađena župnikovom zaslugom (145-169). Kapelicu je podigao na mjestu gdje se prije nalazila stara župna crkva. Budući da je staru župnu crkvu trebalo srušiti, ta inicijativa dočekana je s protivljenjem mještana, što je sa stajališta povjesničara umjetnosti bilo itekako opravdano s obzirom na to da je bila riječ o jednom od rijetkih sačuvanih spomenika srednjovjekovne sakralne arhitekture na području Podravine. S rušenjem se počelo 1889. godine, a s obzirom na brojne poteškoće koje su bile što financijske prirode, što zbog neodobravanja stanovnika Molvi, s gradnjom se počelo tek devedesetih godina 19. stoljeća, preciznije 1897. godine. Nova kapela izgrađena je u neogotičkom stilu, a autor u ovom poglavlju donosi detaljan opis njezina izgleda. Po završetku gradnje krenulo se s opremanjem kapelice. Za oslikavanje bio je zadužen Richard Rojnik, jedan od najboljih hrvatskih dekorativnih slikara u tom razdoblju. Oltar, kao i pet skulptura za nj, izgradio je mjesni graditelj Antun Rihard u kasnogotičkom stilu. Autor zaključuje kako se tu ipak vidi da je riječ o djelu mjesnog autora koje se ne može usporediti s radovima i skulpturama u župnoj crkvi koje su izrađivali poznati majstori Stufleser i Runggaldier. Autor u ovom poglavlju navodi i opisuje ostali crkveni inventar i opremu ne samo kapelice, već i župne crkve. Na kraju poglavlja donosi i tablicu s kompletnim troškovima unutrašnjeg opremanja i gradnje sakralnih građevina župe Molve u razdoblju od 1890. pa do 1910. godine.

Posljednja tema koja je obrađena u ovoj knjizi jest *Molvanska župa nakon Prvog svjetskog rata* (171-181). Autor tu najprije daje pregled događaja vezanih uz Molve u međuratnom razdoblju, kada župnikom postaje Stjepan Kovačić, koji će obavljati službu od Tomašićeve smrti 1921. pa sve do 1945. godine. Prva zadaća kojoj je pristupio bila je popravak župne crkve te nabava novih zvona i raznih liturgijskih odijela i crkvene opreme. Njegovom je zaslugom izgrađena i nova mrtvačnica te niz novih kapela i raspela po župi. Razvoju župe između dva svjetska rata znatno je pripomogao i monsijor Juraj Magjerec, mještanan koji se popeo visoko u crkvenoj hijerarhiji, te je u više navrata potpomagao svoj rodni kraj. U literaturi napisanoj o

Molvama nezaobilazna je njegova monografija *Majka Božja Molvanska* izdana u Rimu 1957. godine. Za vrijeme Drugog svjetskog rata crkveni inventar opljačkali su Bugari, a sama je crkva u nekoliko navrata stradala prilikom udaraca minobacača. Crkva je u više navrata obnovljena, a 1966. godine župa je predana na upravu franjevcima konventualcima, koji i do današnjih dana upravljaju župom. Autor donosi i kratak pregled događaja u župi sve do današnjih dana te zaključuje da su Molve jedno od najvažnijih hodočasničkih središta kontinentalne Hrvatske vezano uz štovanje Blažene Djevice Marije.

Monografija *Župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije i sakralna baština župe Molve* jedna je od polazišnih točaka pri svakom daljnjem istraživanju ove teme. Autor, osim što iscrpno objašnjava i interdisciplinarno stavlja u povijesni kontekst sve događaje vezane za Molve i župnu crkvu, daje i iznimno bogatu fotografsku građu iz koje se može predočiti sva ljepota i posebnost crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije. Zbog navedenih razloga te zbog bogatih priloga, ova je knjiga važan doprinos ne samo povijesti umjetnosti, već i hrvatskoj historiografiji općenito.

Ana Zujčić

Marijan Šabić, *Iz zlatnog Praga. Češka književnost i kultura u hrvatskoj književnoj periodici 1835.–1903.*, Sveučilište u Zagrebu – Filozofski fakultet – Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Zagreb – Slavonski Brod 2009., 213 str.

U monografiji Marijana Šabića *Iz zlatnog Praga. Češka književnost i kultura u hrvatskoj književnoj periodici 1835.–1903.* istražuje se hrvatska recepcija čeških tema u 19. stoljeću. Prerađena je to verzija autorove doktorske disertacije obranjene na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Iza ovoga autora još je jedno monografsko izdanje naslovljeno *Feljtonistički diskurs i nacionalno-integracijska paradigma* (Hrvatsko filološko društvo, Zagreb 2003.) u kojemu se istražuje problematika feljtona i uloga feljtonističkoga žanra u oblikovanju nacionalne kulture i identiteta u 19. stoljeću. S komparativističkom postavkom uzeti su i analizirani feljtoni trojce slavenskih autora, hrvatskog Augusta Šenoea, češkog Jana Neruda i slovenskog Janka Kršnjaka. Ta je analiza pokazala kako među autorima koji su stvarali u istom vremenskom razdoblju dominira potreba za djelovanjem na prosvjeđivanju naroda i učvršćivanju kolektivne svijesti o vlastitom nacionalnom identitetu. Učinjeno je to preko popularnog medija toga vremena, feljtona, kojim se nastojalo približiti širem krugu čitateljstva i tako se s većim učinkom težilo posredovati ideje o kolektivnoj prošlosti, jeziku, tradiciji, krajoliku, književnom kanonu i mnogobrojnim drugim vrijednostima zajedničkog nacionalnog identiteta. Autor se i u istraživanju čeških tema u hrvatskim književnim časopisima oslonio na metodu komparacije kako u utvrđivanju stanja na češkoj i hrvatskoj književnoj i kulturnoj sceni u pojedinim periodima 19. stoljeća, tako i u čitanju različitih hrvatskih književnih časopisa koji su izlazili od 1835. do 1903. godine.

Pozornost je usmjerena na tekstove češke književnosti i kulture te na različite druge tipove tekstova što obrađuju češke teme, a koji su u spomenutom razdoblju objavljeni u hrvatskim književnim časopisima. Analiza je obuhvatila dvadeset i jedan časopis i većinom je riječ o najreprezentativnijim tiskovinama hrvatske kulture sredinom i u drugoj polovici 19. stoljeća. Ispušteni su iz promatranja primorski časopisi koji su objavljivani na prostoru od